

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Γ' ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Κείμενο 1

Η αξία της αμφιβολίας

Επιλεγμένο απόσπασμα από δοκίμιο του Ε. Π. Παπανούτσου, που βρίσκεται στο βιβλίο του «Το Δίκαιο της Πυγμής», εκδ. Δωδώνη, Αθήνα.

Το «ίσως» (πιθανόν ναι-πιθανόν όχι), μια μικρή δισύλλαβη λέξη, είναι το αλάτι της φιλοσοφίας. Δεν λείπει, δεν μπορεί να λείψει από οποιοδήποτε παρασκευασμά της. Χωρίς αυτό οι προτάσεις του φιλοσοφικού λόγου –όχι οι αναλυτικές ή ταυτολογικές, όπως τις ονομάζουν οι ειδικοί, αλλά οι συνθετικές, οι πραγματολογικές- είναι καταδικασμένες στην ανεπανόρθωτη φθορά. Επομένως, ως βρώσιμη ύλη, είναι επικίνδυνες για την πνευματική μας υγεία.

Την αρχή αυτή, θεμελιώδη κανόνα ή αξίωμα του κριτικού στοχασμού, τη λησμονούν (ή όταν τη θυμούνται, την περιφρονούν) οι άνθρωποι από αφέλεια ή μωρία είναι «βέβαιοι» για όλα. Οι δογματικοί. Τους αναγνωρίζετε αμέσως από την ευκολία με την οποία αποφαινόνται για κάθε ζήτημα (είτε επιστημονικό θέμα είτε πρόβλημα ηθικό) και από την επιμονή τους να μη δέχονται ή να μη προσέχουν τις αντιρρήσεις σας. Μιλούν ανεπιφύλακτα και είναι αμετακίνητοι στη γραμμή που έχουν χαράξει. «Αυτή είναι η ορθή λύση! Άλλη δεν υπάρχει.» - «Δύο και δύο κάνουν τέσσερα.»... Από την ομοταξία τους στρατολογούνται οι φανατικοί και οι αδιάλλακτοι που καταδυναστεύουν τις φιλικές συντροφίες, τις πολιτικές παρατάξεις, κάποτε χώρες ολόκληρες. Η κριτική, ο αντίλογος, η βάσανος της «απόδειξης» είναι ο μεγάλος τους εχθρός. Τον φοβούνται, όπως ο διάβολος το λιβάνι, και τον αποφεύγουν. Όταν υποχρεωθούν να τον αντιμετωπίσουν, ρίχνονται πάνω του σαν τα φοβιτσιάρικα σκυλιά και δαγκώνουν: ο διαφωνών, ακόμη και στις λεπτομέρειες του πιστεύω τους, είναι ματαιόσπουδος σοφιστής ή αμφισβητησίας κακόπιστος. Εκείνοι μόνο κατέχουν την «αλήθεια». Και το δικαίωμα να την υπερασπίζονται απέναντι σε όσους αρνούνται να την προσκυνήσουν.

Επειδή η δράση γεννά αντίδραση, αδιάλλακτοι γίνονται κάποτε και οι αντίπαλοι του δογματισμού. Υποπτη τους φαίνεται κάθε ρητή και ανεπιφύλακτη βεβαιότητα και, όσο απλοϊκότερα προβάλλεται, τόσο περισσότερο προκαλεί τη δυσπιστία τους. Γνωρίζουν από οδυνηρή προσωπική πείρα ότι ο κόσμος κρύβει ζηλότυπα τα μεγάλα μυστικά του, ότι η ζωή είναι ανεξάντλητη στις παγίδες που στήνει στους επίδοξους κατακτητές του νοήματός της, και κατά κανόνα αμφιβάλλουν, αν όχι για την εντιμότητα, ορισμένως για τη φρόνηση

εκείνων που δεν αξιώθηκαν να γνωρίσουν και να τιμήσουν την «αμφιβολία». Τους θεωρούν το λιγότερο ανώριμους για επιστημονική σκέψη και, προπάντων, ακατάλληλους για σοβαρή συζήτηση. Μια από τις ακριβές αναμνήσεις των φοιτητικών μου χρόνων είναι η εικόνα ενός ηλικιωμένου πανεπιστημιακού δασκάλου που αρνιόταν επίμονα να υιοθετήσει τη διδακτορική διατριβή ενός ατυχή συναδέλφου μου, επειδή τον έβρισκε πολύ «ήσυχος», εντελώς «βέβαιο» για τις ιδέες του.

- Εκατό τόσες δακτυλογραφημένες σελίδες, έλεγε με οργή ο καθηγητής σε όσους τον παρακαλούσαν να ενδώσει από επιείκεια, και δεν υπάρχει πουθενά ένα «ίσως». Αυτός δεν κάνει για τη φιλοσοφία. Ας διαλέξει άλλο κλάδο...

Κείμενο 2

Απόσπασμα από συνέντευξη του Νίκου Πορτοκάλογλου, 10.12. 2020 στο Lifo.

Μεγαλώνοντας αποκτώ μεγαλύτερη σιγουριά για τα πράγματα που θέλω και τα πράγματα που πιστεύω, αλλά ταυτόχρονα έχω μεγαλύτερη άνεση να αμφιβάλω κιόλας. Νιώθω μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση για κάποια πράγματα, αλλά ταυτόχρονα αισθάνομαι ότι η αμφιβολία είναι απαραίτητη για μένα. Ο Μπουκόφσκι έλεγε πως «το πρόβλημα είναι ότι οι έξυπνοι άνθρωποι έχουν αμφιβολίες, ενώ οι βλάκες είναι σίγουροι». Αμφιταλαντεύομαι μεταξύ εξυπνάδας και βλακείας, άλλοτε με κερδίζει η σιγουριά και άλλοτε η αμφιβολία.

Δεν ήμουν ποτέ φανατικός, δεν ήμουν ποτέ δογματικός, δεν μου πήγαινε από χαρακτήρα και μόνο. Θεωρούσα ότι το δόγμα και ο φανατισμός είναι μόνο σκλαβιά, σου στερούν την ελευθερία. Και ήθελα πάντα η σχέση μου με το κοινό που αγαπάει τα τραγούδια μου να χιζεται μόνο μέσα από τη δουλειά μου και όχι μέσα από τις απόψεις μου ή την πολιτική μου ταυτότητα ή οτιδήποτε άλλο.

Αυτό σε πολύ κόσμο δεν αρκεί, πολύς κόσμος ψάχνει σε έναν καλλιτέχνη έναν ηγέτη, έναν ιδεολογικό καθοδηγητή. Σε αυτό έχουμε βαθιές ρίζες εδώ στη Ελλάδα. Η ειρωνεία είναι ότι μπορείς να είσαι ένας ηγέτης με συνθήματα επαναστατικά και να μιλάς συνέχεια για ελευθερία κ.λπ., αλλά από τη στιγμή που είσαι ηγέτης, έχεις αποδεχτεί αυτόν τον ρόλο, είσαι υποδουλωμένος στους οπαδούς σου. Ξέρεις ότι οποιοδήποτε βήμα βγαίνει έξω από τις ράγες, τις οποίες εσύ έχεις θέσει, αλλά έχεις συμφωνήσει με τους οπαδούς σου ότι αυτές είναι, μπορεί να σου κοστίσει το κεφάλι σου. [...]

Κείμενο 3

Ο ΚΑΝΟΝΑΣ

Το ποίημα ανήκει στα αδημοσίευτα ποιήματα του Πάνου Κ. Θασίτη, Τα Ποιήματα, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα: 2011.

Δουλεύει, πληρώνεται, τρώει
κοιμάται. Κάνει παιδιά –ή τ' αποφεύγει.
Βρυχάται στα γήπεδα τις Κυριακές.
Κάθε βράδυ βαρκάδα με την πολυθρόνα στα κανάλια.
Για τα λοιπά
βιβλιάρια ασφαλίσεως κατά παντός κινδύνου
στοχαστικά.

Τα ουσιώδη αυτά και τα συνηθισμένα, η ζωή του.
Γι' αυτά και πέφτει –αν χρειαστεί-
Ηρωικά μαχόμενος στην ιερή κουζίνα
στη σάλα, στον μπιντέ, στην άβατη παστάδα¹.
Απών στα ταξικά οδοφράγματα
κωφάλαλος στων Ιδεών τη σκοτεινή βοή
αμέτοχος στα «μεγάλα» -ποια μεγάλα;- γεγονότα.
(Παθός – μαθός, αδιαφορεί για τα κοινά φρονίμως).

Ο άνθρωπος αυτός δεν είν' εξαίρεση.
Είν' ο κανόνας. Έστω το υλικό του κανόνα.
Και τώρα, μην ανησυχείτε πάλι σύντροφε Brecht².
Οι βολεμένες μάζες δεν ανησυχούν.
(Ισως, δεν ανησύχησαν ποτέ).

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

1 Το νυφικό δωμάτιο (από τους ελληνιστικούς χρόνους έχει επικρατήσει αυτή η σημασία)

2 Ο Μπέρτολτ Μπρεχτ ήταν Γερμανός δραματουργός, σκηνοθέτης και ποιητής του 20ού αιώνα. Θεωρείται ο πατέρας του «επικού θεάτρου». Με την άνοδο του Ναζιστικού καθεστώτος στη Γερμανία αυτοεξορίστηκε ως το 1948.

Να χαρακτηρίσεις τον Νίκο Πορτοκάλογλου σύμφωνα με όσα αναφέρει στη συνέντευξη στο Κείμενο 2. (50-60 λέξεις)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

α. Ποια θέση του συγγραφέα στο Κείμενο 1 τεκμηριώνει το παράδειγμα που παραθέτει στο τέλος του κειμένου του; (μονάδες 4)

β. Να δικαιολογήσεις το επικοινωνιακό αποτέλεσμα των σημείων στίξης (εισαγωγικά στην πρώτη περίπτωση, παρένθεση στη δεύτερη και εισαγωγικά στην τρίτη) που βρίσκονται στην 2^η παράγραφο του Κειμένου 1: i) είναι «βέβαιοι» για όλα, ii) (είτε επιστημονικό θέμα είτε πρόβλημα ηθικό), iii) «Αυτή είναι η ορθή λύση! Άλλη δεν υπάρχει» (μονάδες 6)

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Να μεταγράψεις τη 2^η παράγραφο του Κειμένου 2 αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις ή φράσεις με άλλες λέξεις ή φράσεις συνώνυμες, ώστε το ύφος του λόγου να γίνει πιο σοβαρό.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τη συμπεριφορά του ανθρώπου που συνιστά τον Κανόνα, σύμφωνα με το Κείμενο 3, αξιοποιώντας τρία εκφραστικά μέσα με τα οποία αυτή αποδίδεται. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η επικαιρότητα του ποιήματος; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15